

Paár Ádám

Lehet-e zöld(ebb) a Lehet Más a Politika?

A 2010. évi országgyűlési választás legérdekesebb fejleménye a 2009. február 26-án párttá alakult Lehet Más a Politika (LMP) parlamentbe való bejutása volt. A hónapokkal korábban még alig ismert párt [tizenhat](#) mandátumot szerzett az Országgyűlésben, ebből ötöt területi, a többit országos listáról. Az LMP-t sokan úgy ünnepelték, mint a hazai politikatörténet első valóban zöld pártját.

Hipotézisünk szerint Magyarországon a zöld értékek iránti társadalmi fogadókészség – a fogyasztás bővülésének és az európai uniós „szocializációnak” is köszönhetően – folyamatosan növekedni fog a jövőben – ez azt is jelenti, hogy az LMP versenyre kényszerül a nagy pártokkal, amelyek maguk is mindinkább integrálni kívánják programjukba az ökológiai szempontot. Az LMP azonban zöld pártként előnyben van a gyűjtőpártokkal szemben: egy önálló zöld pártnak sokkal könnyebb felvállalnia az ökológiai szempont figyelembevételét, mint egy nagy bal- és jobboldali gyűjtőpártnak, pusztán abból a tényből fakadóan, hogy a gyűjtőpártok sokféle rendezőelv mentén szerveződnek, és ezek között a zöld értékrend mindig csak egy lesz a sok közül.

A zöld pártok létjogosultságát bizonyítja, hogy még azokban a nyugat- és észak-európai államokban is léteznek önálló, befolyásos zöld pártok, ahol a fejlett polgári társadalom már mindegyik politikai erőttől kikényszerítette az ökológiai szempont figyelembevételét (pl. Németországban a Zöldek, Svédországban a Zöld Párt, Hollandiában a Zöld Baloldaliak).

Az elemzésben bemutatjuk, hogy a közép- és kelet-európai zöld pártok megalakulásának történeti háttérét, dinamikáját, és a régióban működő zöld pártok eddigi teljesítménye, valamint jellemzőik aggregálása alapján felvázolunk egy lehetséges modellt. Úgy gondoljuk, hogy az azonos történelmi háttér, társadalmi környezet és közel azonos kulturális feltételrendszer miatt a régióban működő pártok sokkal inkább nyújthatnak követhető mintát az LMP számára, mint a teljesen más – összességében kedvezőbb – feltételek között tevékenykedő nyugati zöld pártok.

A zöld pártok áttörése Nyugat-Európában

Az ökológiai szempont először azokban az európai országokban válhatott pártképző erővé, amelyeket a demokratikus rendszer stabilitása, a szociális biztonság igényének kielégítettsége és a posztmaterális értékek iránti fogékonyság jellemzett. Így a jóléti „Észak” vált az ökológiai pártok első kísérleti terepévé, a latin régióhoz tartozó Franciaországgal együtt, míg a szegényebb mediterrán régió és a szocialista tömb egy darabig kimaradt ebből a hullámból.

[Wolfgang Rüdige](#) német politológus a világ első tisztán ökológiai pártja, az új-zélandi Értékek Pártja (*Values Party*) megalapításától datálja az ún. „pionírkorszakot”, amikor a zöld pártok sorra alakultak meg a nyugati világban. Rüdige az 1977-1983 közötti időszakot az áttörés éveinek nevezi, mert ezekben az években a zöld pártok először jutottak be a nyugati parlamentekbe. Ha a 2009-ben megalakult LMP 2010-es választási teljesítményét a nyugati ökológiai pártok első választási eredményeivel vetjük össze, akkor biztató kezdésről beszélhetünk.

Az LMP – a holland, a luxemburgi és a nyugatnémet zöld párthoz hasonlóan – már az első országos választási megmérettetésén bejutott a parlamentbe, ami a magyar társadalom fogyasztásorientáltságát és a politikai kultúrát tekintve mindenképpen szép teljesítmény (ennek értékéből nem von le, hogy természetesen a nagy pártokból való kiábrándulás és az ismeretlenség is segítette a pártot).

Az első választáson a nyugati országos zöld pártok által elért szavazatarány 1 és 8% között ingadozott. Az LMP 7,43%-os eredménye tehát mindenképpen sikeresnek tekinthető, figyelembe véve, hogy – szemben a nyugati zöld pártokkal – a választást nem előzte meg hosszú építkezési periódus.

A zöld pártok Közép- és Kelet-Európában

A közép- és kelet-európai zöld pártok lényegesen kedvezőtlenebb körülmények között alakultak meg és tevékenykedtek, mint nyugati társaik. A térség országainak feltételrendszere (a demokratikus állampolgári tradíciók hiánya, a materiális igények alacsony színvonalú vagy rossz minőségű kielégítettsége, a gazdaság leromlott állapota és egyoldalúan iparközpontú fejlesztése, az elavult, környezetszennyező technológiák alkalmazása) következtében egészében véve kedvezőtlennek ígérkezett a zöld érték adaptálására.

Az akadályok ellenére gyorsan megszerveződtek az első zöld pártok. Az ellenzékiesség és az ökológiai szemléletmód kölcsönösen hatottak egymásra: zöldnek lenni annyit jelentett, mint opponálni az előző korszak torz gazdaság szerkezetét, és támogatni egy öntudatos kistermelői réteg kialakítását. Az első zöld politikai szervezetek azokban a volt szocialista országokban alakultak meg, amelyekben a korábbi gazdaság szerkezethez nem illeszkedő, erőltetett iparfejlesztés a legnagyobb károkat okozta a környezetben és a helyi közösségekben: Lengyelországban (1988), Romániában, az NDK-ban és a Szovjetunióban (1990). Ez volt a közép- és kelet-európai ökológiai pártok színrelépésének első hulláma. A második alakulási hullám a 2000-es évek elején vette kezdetét.

2008-ig vizsgáltuk a zöld pártok kialakulásának dinamikáját a közép- és kelet-európai térségben (Oroszországot, sajátos politikai és gazdasági helyzetére tekintettel, kihagytuk a kutatásból). Ezen időszakra tizenhárom országban alakult meg a zöld párt, hat országban a párttá alakulás az ezredforduló utáni időszakra esett (ld. a mellékelt táblázatot).

Kilenc országban a zöld párt legalább egy ciklust a parlamentben töltött. Négy országban – Romániában, Bulgáriában, Csehországban és Szlovákiában – a zöld irányzat már az első ciklusban bekerült a parlamentbe, Romániában rögtön két párt formájában (az 1996-os választáson pedig egyszerre három zöld párt került be a román parlamentbe). Az EU térségbeli tagállamai közül a 2008-as időhatárig csak Görögországban és Magyarországon nem tudott önálló párttá fejlődni a zöld irányzat (Magyarországon 2009-ben a Zöld Baloldal és az LMP révén két ökológiai párt is alakult).

Felmerül a kérdés, hogy a közép - és kelet-európai zöld pártok milyen, a nyugatiakétól elütő jellegzetességekkel rendelkeznek. Úgy tűnik, hogy a parlamentbe bejutó, illetve kormányra kerülő zöld erőket összességében a nyugati testvérpártjaiknál kiegyensúlyozottabb koalíciókötési hajlandóság, a bal- és jobboldaltól való egyenlő távolság – vagy inkább közelség – jellemzi. Ellentétben nyugati testvérpártjaikkal, a közép- és kelet-európai zöld pártok arculatában nem domináns a baloldali értékrend (amelyet például Hollandiában a Zöld Baloldaliak név is kifejez).

A régió ökológiai pártjai a nyugatiaknál általában nyitottabbak a jobbközép pártokkal való szövetségkötésre, sőt a kormányzati együttműködésre is. Romániában például 2007-ben a kis zöld pártok és a Keresztény-Szociális Unió egyesülésével létrejött a Román Ökológiai Alternatíva Szövetség. Csehországban a Zöld Párt a jobbközép pártokkal (Polgári Demokrata Párt, Kereszténydemokrata Unió – Cseh Néppárt) kormányzott együtt, példát mutatva egy konzervatív-zöld koalícióra.

A történelmi előzmények, az államszocialista rendszer elavult gazdasági és technológiai örökségének elutasítása mellett talán a Nyugathoz való csatlakozás, a mielőbbi polgárosodás igénye is magyarázza, hogy a cseh, a szlovák és a román zöldek inkább a jobbközép, konzervatív, kereszténydemokrata erők felé orientálódtak. A balközép pozíciójú zöld pártra jó példa a bolgár párt, amelyik a szocialistákkal lépett szövetségre. A közép- és kelet-európai környezetben figyelemre méltó a zöldek toleráns kisebbségpolitikája: például a nemzeti liberális és kereszténydemokrata erőkkel szövetséget kötő román zöldek elutasították a kilencvenes években a baloldali, posztkommunista erők nacionalizmusát.

Az egyes országok politikai kultúrája és a belső törésvonalakhoz való igazódás mellett a jobbközép pólussal való szövetségkötést elősegíti az is, hogy a régióban nem jellemző az a szélsőbalos retorikával operáló – a mainstream zöldeket „szélbalról” támadó – „mélyökölógiai” radikalizmus, amelyik törvénytelen akciókban, sőt olykor közönséges bűncselekmények elkövetésében nyilvánul meg (pl. az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Hollandiában). A közép- és kelet-európai zöld pártok körül kialakult szubkultúrát inkább az értelmiségi jelleg, a békés figyelemfelkeltő, tiltakozó akciók jellemzik. Mivel a közép- és kelet-európai zöld pártok háttérháza – a történelmi előzményeknél is fogva – nem hajlik a szélsőséges retorikára, a régió pártjai könnyebben fogadtathatják el a zöld napirendet a politika nem ökológiai alapon szerveződő szereplőivel.

Az LMP esélyei régiós összefüggésben

Ha az LMP sorsával kapcsolatos hosszú távú modellt akarjuk felvázolni, akkor a vizsgált országok zöld pártjainak összesített adataiból kell kiindulnunk, hiszen – hipotézisünk szerint – ezek az országok többé-kevésbé azonos történelmi és kulturális régióba sorolhatók. A tizenhárom vizsgált országban megalakult zöld pártok túlnyomó többsége jelenleg is aktív.

A folytonosság azt bizonyítja, hogy van fogadókészség a térségben a zöld értékekre, még azok az országokban is, amelyekben a lakosság életszínvonalának és az életminőségnek a mutatói rosszabbak, mint Magyarországon (pl. Albánia, Románia, Ukrajna). Ezért az LMP is jó esélyekkel törekedhet arra, hogy hosszú távon a magyar pártrendszer szereplőjévé váljon. A régiós példák azt mutatják, hogy bár mindenütt működnek zöld pártok, az egyenlőtlenségek szintje, a gazdasági mutatók és az életminőség befolyásolják a pártok sikerességét: a keleti szegényebb államokban (Románia, Ukrajna) és Lengyelországban a zöld pártok tündöklése – amelyet az előző rendszerrel szembeni protest hangulat is táplált – rövid ideig tartott, általában egy vagy két ciklusra korlátozódott.

A régió országai közül Csehországban vált a közélet tartós szereplőjévé a zöld párt. Az országot – a szerencsés történelmi és gazdasági előfeltételek következtében – a régió átlagához képest a polgárosodásban való előrehaladottság jellemezte, az egyenlőtlenségek pedig alacsonyabbak, a gazdasági mutatók viszont kedvezőbbek a térség átlagánál. A cseh példa azzal a reménnyel töltheti el az LMP-t, hogy az életszínvonal emelkedése és az életminőség javulása megágyazhat az ökológiai párt parlamenti szerepének tartóssá válásához, esetleg kormányra kerüléséhez. Ennek a célnak az eléréséhez elengedhetetlen a konszolidált, stabil kormányzás, a belső és a külső konfliktusok kezelése.

Az LMP-nek tehát érdeke, hogy támogassa a kormányzati reformokat, amelyek megalapozzák a gazdasági növekedést, átalakítják és finanszírozhatóvá teszik a nagy ellátórendszereket, és ezzel hozzájárulnak a magyar polgárosodás folyamatához. A nyugati és a cseh zöld pártok példája tanúsítja, hogy a zöld politika – szemben a „mélyökológia” irányzat álláspontjával – nem áll ellentétben sem a gazdasági növekedéssel, sem a polgárosodással, ellenkezőleg, ezek feltételei az ökológiai szempont elfogadottá válásának a politikai rendszerekben.

Az LMP vezetése zöld pártként nem felejtetheti el, hogy szót emeljen a jogosan kritizálható, vagy méltánytalan jelenségek (pl. a médiatörvény, a magánnyugdíjpénztárak államosítása vagy a szociális segélyezés rendszerének stigmatizálónak tevétele) ellen, amelyek nem erősítik, hanem gyengítik a jogállamot és a társadalmi kohéziót. Zöld pártként számon kell kérnie a kormányon a „zöld ágazatok” fejlesztését – ezt az LMP máris megtette az [Új Széchenyi Terv](#) kapcsán. Az LMP feladata nem ígérkezik egyszerűnek. Másfajta ellenzéki szerepet kell képviselnie, mint a másik két ellenzéki pártnak, hogy a választók számára markánsan jelenjen meg az ökológiai vonulat a párt arculatában, ugyanakkor úgy kell támogatnia a kormányt egyes szakpolitikákban (pl. gazdaságpolitika), hogy egyúttal szemben is áll a kormány etatista lépéseivel.

A hiteles, korrekt és konstruktív ellenzéki szerep révén az LMP a pártrendszer állandó szereplőjévé válhat, a bolgár és cseh példa alapján nem kizárt hosszú távon a kormányzati pozíció sem. Ennek egyelőre ellentmond, hogy jelenleg nincsen olyan szereplője a pártrendszernek, amelyet a párt vezetése nyugodt szívvel kormányra segítené: a jelenlegi pártrendszer és politikai kultúra következtében sem a román, szlovák és cseh példa (szövetség a jobboldallal), sem a bolgár példa (szövetség a baloldallal) nem képzelhető el. Az LMP egy arculatától teljesen idegen pártpolitikai térben tevékenykedik, és a szövetségkötés terén a mozgástere szűkebb, mint akár a nyugati zöldeké, akár a román és cseh zöld pártoké. Alkalmi együttműködés lehetséges a Fidesszel és az MSZP-vel, de a rövid és középtávú szövetség kizárt bármelyik mai parlamenti párttal. Amennyiben azonban az LMP nem kezdi el a belső építkezést – tanulva a régiós zöld pártoktól –, akkor a partvonalon kívül találhatja magát.

A jelen elemzés a Lehet Más a Politika esélyeit és lehetőségeit vizsgáló nagyobb lélegzetű tanulmány első része. Az LMP jelenlegi helyzetéről és kommunikációjáról szóló elemzés hamarosan megjelenik.

Az elemzés elkészítéséhez szükséges háttéranyagokat Kemény Zsuzsa és Oláh

György gyűjtötte össze

A közép- és kelet-európai zöld pártok

Ország	Párt neve	Alakulás	Logó	Bekerült a parlamentbe?	Koalíciós partner
Albánia	Partia e Gjelber (Zöld Párt)	2001.09.01		igen	—
Bosznia- Hercegovina	Zeleni Bosne i Hercegovine (Bosznia- Hercegovinai Zöldek)	2004		2006-ig nem, utána nincs adat	—
Bulgária	Zelena Partija (Zöld Párt/A Zöldek)	1989.12.28		igen	Bulgáriai Szocialista Párt (a Bulgáriai Koalíció részeként)
	Zelenite	2008.05.18		nem	—
Csehország	Strana Zelených (Zöld Párt)	1989		igen	Polgári Demokrata Párt, Kereszténydemokrata Unió - Cseh Néppárt
Észtország	Erakond Eestimaa Rohelised (Észt Zöldek, az Észt Zöldmozgalom utódpártja)	2006.11.25		igen	—
Horvátország	Zelena lista	2005		nem	—

Lengyelország	Zieloni 2004 (Zöldek 2004)	2003.09.06		nem	—
	Polska Partia Zielonych (Lengyel Zöld Párt)	1988.12.10	nem található	nem	—
Lettország	Latvijas Zaļā partija (Lett Zöld Párt)	1990.01.13		igen	Zöldek és Gazdák Uniója (2002-)
Románia	Partidul Verde (Zöld Párt)	2004 (?)		nem	—
	Partidul Ecologist Român (Román Ökológista Párt)	1978.január		igen	—
	Miscarea Ecologista din Romania (Román Ökológiai Mozgalom)	1990. január		igen	—
Szerbia és Montenegró	Zeleni (Zöldek)	2001.09.14		nem	—
Szlovákia	Strana Zelených (Zöld Párt)	1991.10.23		igen	Szlovák Kereszténydemokrata Unió
Szlovénia	Stranka mladih Slovenije (Szlovén Ifjúsági Párt)	2000.07.04		igen	—
Ukrajna	Partija Zelenych Ukrajiny (Ukrajna Zöld Pártja)	1990. tavasz		igen	—

A táblázatot Kemény Zsuzsa készítette

